

Nr 388.

Av herr **Bergh, Ragnar**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare, m. m.

Det genom Kungl. Maj:ts proposition nr 356 vid årets riksdag framlagda förslaget till ändrade grunder för boställsordning m. m. för folkskolans lärare är såvitt nu kan bedömas så pass väl avvägt, att invändningar mot det samma synas böra förekomma blott i ett fåtal punkter.

Den efter min mening väsentligaste anmärkningen avser den omständigheten, att samtidigt icke förslag framlagts rörande hyresersättningarnas storlek och den förebådade nykonstruktionen av statsbidragen till lärarnas avlöning. Både hyresersättningarna och statsbidragssystemet i fråga om lärarlönerna ha ett otvivelaktigt samband med de ekonomiska frågor, som propositionen avhandlar.

I fråga om de hyresersättningar tjänstebostadsinnehavarna skola ha att erlägga tänker man sig i propositionen hyresbeloppen fastställda med hänsyn till dels den blivande indelningen av landet i hyresgrupper och dels en efter bostädernas beskaffenhet gjord klassificering. I intetdera fallet föreligger ännu material för uppdelningen, utan i förra fallet har man med goda skäl velat avbida det uträknade resultatet av 1945 års hyresräkning, som beräknas föreligga vid årsskiftet, och i senare fallet de planerade boställssynerna.

Hyresbeloppen avses principiellt bli så fixerade, att skoldistriktens egna utlägg för tjänstebostäder skola amorteras och förräntas genom hyresintäkterna, dock att man i förevarande avseende synes räkna med i författning fixerade medelvärden. I propositionen föreslås nu byggnadsbidrag, som likaledes fixerats med hänsyn till en uppskattad medelkostnad, för två bostäder under samma tak och med en golvyta av cirka 145 kvm 50 tusen kronor. Sannolikt är detta värde för lågt uppskattat. Men även om så icke vore fallet, kvarstår som en väsentlig olägenhet, att riksdagen utan att ha kännedom om de blivande hyresersättningarna saknar möjlighet att bedöma, huruvida de skoldistrikt, som genom de föreslagna nya bestämmelserna bli skyldiga att tillhandahålla tjänstebostäder, i verkligheten komma att erhålla ett så stort byggnadsbidrag och sådana hyresintäkter, att de få täckning för sina kostnader för tjänstebostäderna. Från lärarsynpunkt kan situationen kännetecknas så, att avsaknaden av besked

om de blivande hyresersättningarnas storlek gör ovisst, huruvida det kan vara fördelaktigt att söka plats i skoldistrikt med tjänstebostäder. Både med hänsyn till skoldistriktens ekonomiska intressen och med hänsyn till det lofvärda syftet att genom en ny boställsordning befrämja rekryteringen till landsbygdens folkskolor hade det sålunda varit önskvärt, att även frågan om de blivande hyresersättningarna förelegat utredd, innan propositionen framlagts. När så icke skett, synes det vara desto mer angeläget, att förslag därom åtminstone i fråga om de av hyresgruppindelningen betingade variationerna förelägges 1947 års riksdag, eftersom de nya bestämmelserna äro avsedda att tillämpas från och med den 1 juli s. å. Utom en framställning i sådant syfte synes det angeläget att överväga, huruvida ej det ifrågasatta byggnadsbidraget borde göras något större.

I huvudsak samma synpunkter kunna anläggas på den omständigheten, att icke heller frågan om statsbidragen till lärarlönerna i detta sammanhang bragts under riksdagens prövning.

Det nuvarande bidraget till avlöning åt folk- och småskollärare utgår i regel med ett belopp motsvarande hela avlöningen minus det för vederbörande lärare i författning bestämda hyresavdraget eller, där tjänstebostad icke tillhandahålles, motsvarande belopp. De hyresbelopp, som boställsinnehavarna enligt den framlagda propositionen skola komma att erlägga, skola, såsom ovan relaterats, klassificeras både med hänsyn till hyresgruppsindelningen och bostädernas beskaffenhet. Härav bör givetvis följa, framhålls i det till grund för propositionen liggande sakkunnigutlåtandet, att det nuvarande statsbidragssystemet i fråga om lärarlönerna ändras så, att statsbidraget icke längre göres beroende av hyresavdragets storlek. De sakkunniga anmäla sig ha för avsikt att i annat sammanhang framlägga förslag till sådan ändring. En utredning om dessa ting är anförtrodd även åt 1945 års folkskolesakkunniga.

För bedömande av frågan om huruvida skoldistriktet komma i bättre eller sämre läge i statsbidragshänseende genom ett bifall till den föreliggande propositionen hade med hänsyn till frågans sammanhang med de anmälda nya avdragsgrunderna sålunda varit av värde, att förslag i statsbidragsfrågan i dess helhet förelegat samtidigt. Det kan visserligen invändas, att det ankommer på riksdagen att fastställa även de ifrågasatta nya grunderna, och att den nämnda jämförelsen kan göras i ett senare sammanhang. Även om en sådan invändning i och för sig kan ha fog, kvarstår likväl den praktiska olägenheten, att riksdagen icke har samma möjlighet att åstadkomma eventuellt önskvärda jämkningar på det ena eller andra bidragsområdet, som om de bägge problemen fått lösas samtidigt. I det nu förevarande läget nödgas man vid ett bifall till den föreliggande propositionen inskränka sig till att uttala önskvärdenheten av att även förslag till nya bestämmelser om statsbidrag till lärarlönerna förelägges 1947

års riksdag, så att även erforderliga nya bestämmelser i detta avseende kunna träda i tillämpning den 1 juli 1947.

Utöver vad som ovan anförts synes kunna ifrågasättas, huruvida den föreslagna bestämmelsen rörande skoldistrikts skyldighet att uppföra tjänstebostäder fått en fullt ändamålsenlig avfattning.

Föredragande departementschefen har anslutit sig till ett av vederbörande sakkunniga framlagt förslag om sådan ändring av § 52 i folkskolestadgan, att skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla tjänstebostad skall föreligga, när på ort, där skola är belägen, i *skolans närmare omgivning* icke finnes hyresmarknad för boställsordningens föreskrifter motsvarande bostäder. Departementschefen har likaledes anslutit sig till de sakkunnigas uttalande rörande innebörden av uttrycket *skolans närmare omgivning*. De sakkunniga ha visserligen uttalat, att det icke lämpligen kan fixeras i författning, vilket avstånd från skolan som skall anses utgöra gräns. Men de förklara sig med det använda uttrycket ha menat, att gränserna för det område, inom vilket hyresmarknad skall finnas, torde böra dragas på ett avstånd av cirka två km från skolan, farbar väg.

Även om, såsom lämpligt är, bestämt avstånd icke fixeras i författning, synes det kunna ifrågasättas, om det är lämpligt att binda tillämpningen av den föreslagna föreskriften vid den definition av innebörden som de sakkunniga och departementschefen gjort. Utan tvivel är det av olika skäl ett viktigt intresse, att lärarpersonalen är bosatt i närheten av skolan. Men i detta sammanhang synes man också böra fästa visst avseende vid sådana fall, där en skola är belägen i ett förstadssamhälle av egnahemskaraktär utan hyresmarknad men där förstadssamhället har mycket täta reguljära bussförbindelser med stadens centrum, där hyresmarknad finnes. Det synes knappast vara lämpligt att för dylika fall nödgas tolka den ifrågasatta föreskriften i enlighet med de sakkunnigas och departementschefens definition. Uttrycket *närmare omgivning* synes vara något ensidigt valt så till vida, att det icke inrymmer tillräckligt hänsynstagande till kommunikationsmöjligheterna. Är en skola belägen på en kort stunds bussresa från det område, där hyresmarknad finnes, spelar ju avståndet icke samma roll som där dylika förbindelser saknas. Försåvitt icke bestämmelsen bör ändras därhän, att skyldigheten inträder, då hyresmarknad saknas i *skolans närmare omgivning eller resa mellan skolan och hyresmarknadsområdet med utnyttjande av reguljära buss- eller andra förbindelser kan ske utan större tidsutdräkt*, synes det åtminstone angeläget att till ledning för den framtida tolkningen av den i propositionen föreslagna lydelsen i motiveringen till riksdagsuttalandet giva uttrycket en innebörd, som medger hänsynstagande även till kommunikationsförhållandena.

Slutligen synas bestämda invändningar kunna göras mot propositionen, i vad den avser frågan om tjänstebostädernas uppvärmning. För närva-

rande gäller, att skoldistriktet tillhandahålla bränsle eller ombesörja bostädernas uppvärmning, i bägge fallen mot en i det fastställda hyresbeloppet ingående ersättning. I propositionen föreslås, att denna ersättning skall ligga utanför det egentliga hyresbeloppet i de fall, då bostad och skollokaler uppvärmas genom gemensam anläggning, och då utgå efter ett med hänsyn till de uppvärmda volymerna fastställt repartitionstal. Även om denna bestämmelse kan bli tämligen krånglig i tillämpningen, torde rent principiellt intet vara att invända mot densamma. I de fall, då tjänstebostad är försedd med anordning för central uppvärmning och värmeledningssystemet omfattar mer än en tjänstebostad men icke andra utrymmen, skola enligt propositionen bostadsinnehavarna gemensamt ansvara för uppvärmningens ombesörjande och kostnaderna därför, i fråga om kontanta utlägg enligt motsvarande repartitionstal. En dylik anordning skulle säkerligen medföra åtskilliga konflikter bostadsinnehavarna inbördes. Icke heller i propositionen synes man vara främmande för den tanken, alldenstund där föreslås, att därest någon av bostadsinnehavarna så begär, skall skoldistriktet vara skyldigt att ombesörja uppvärmningen mot ersättning. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida det överensstämmer med vanlig rättsuppfattning, att hyresgäst, som enligt huvudregeln skall och som i verkligheten också vill själv ombesörja uppvärmningen, på grund av en annan persons ingripande berövas möjlighet därtill och därigenom åsamkas en utgift, som i detta fall hänförs sig till ersättning för själva arbetets utförande. Det torde nog vara lämpligare att ansluta så mycket som möjligt till nu gällande ordning. I de fall, då värmeanläggning är gemensam för flera tjänstebostäder, bleve det säkerligen enklast och mest irritationsfritt, att liksom distriktet ombesörjer skolans uppvärmning det också ombesörjer lärarbostädernas, mot ersättning efter självkostnadspris. I de fall, då värmeledning saknas, ställer sig saken något annorlunda i fråga om uppvärmningens ombesörjande. Däremot förefaller det knappast finnas vägande skäl för att frånga den nuvarande ordningen, enligt vilken distriktet tillhandahåller bränsle mot en viss bestämd ersättning. Därigenom undslipper distriktet att uppföra särskilda vedbodnar till tjänstebostadsinnehavarna i de fall, då bostäderna ligga i skolans omedelbara närhet, och därigenom torde även en del andra konflikthanledningar undgås. Mest ändamålsenligt synes sålunda vara, att den blivande hyresersättningen konstrueras så, att den även inkluderar ersättning för bostädernas uppvärmning eller, där värmeledning saknas, därför erforderligt bränsle allenast. Det kan visserligen invändas, att när i det senare fallet bostadsinnehavaren själv ombesörjer eldningen, borde ersättningen utgå med lägre belopp. Men det synes knappast vara anledning att i detta fall göra någon åtskillnad. Dels utgör ju frånvaron av värmeledning anledning till att bostaden placeras i lägre hyresklass, och dels är det att

betrakta som en övergående företeelse, att värmeledning saknas. Följaktligen synes den föreslagna § 18 i boställsordningen böra få den innebörden, att där tjänstebostad är försedd med central uppvärmningsanordning åligger det skoldistriktet att mot ersättning för självkostnaden ombesörja uppvärmningen och tillhandahålla därför erforderligt bränsle och i de fall, då sådan värmeanordning saknas, tillhandahålla mot ersättning för självkostnaden för uppvärmningen erforderligt bränsle. I bägge fallen bör av rent praktiska skäl gälla, att distriktet tillhandahåller i förekommande fall erforderligt bränsle för matlagning. Den överensstämmelse man velat eftersträva med vad som gäller för befattningshavare inom andra förvaltningsområden torde i princip få anses vara uppnådd i och med att bostadsinnehavaren får betala för vad som sålunda erhålles.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag sålunda hemställa,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 356 måtte

- 1) hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om förslag till 1947 års riksdag rörande hyresersättning för tjänstebostäder inom folkskoleväsendet,
- 2) hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om förslag till 1947 års riksdag rörande nya grunder för statsbidrag till folk- och småskollärares avlöning,
- 3) i motiveringen till sin underdåniga skrivelse rörande i propositionen ifrågasatt ändring av § 52 i folkskolestadgan angående skyldighet för skoldistrikt att uppföra tjänstebostad beakta vad härom i det föregående anförts,
- 4) i fråga om tjänstebostädernas uppvärmning uttala, att det bör alltfort ankomma på skoldistriktet att mot fastställd ersättning ombesörja uppvärmningen och tillhandahålla erforderligt bränsle, dock att, där central uppvärmningsanordning saknas, skyldigheten inskränker sig till tillhandahållandet av bränsle.

Stockholm den 11 november 1946.

Ragn. Bergh.
